

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 11 (1995)

Το περιοδικό *missionary herald*: Μια αθησαύριστη πηγή για την ιστορία του Μικρασιατικού ελληνισμού

Κωνσταντίνα Κισκήρα

doi: [10.12681/deltiokms.51](https://doi.org/10.12681/deltiokms.51)

Copyright © 2015, Κωνσταντίνα Κισκήρα

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κισκήρα Κ. (1995). Το περιοδικό *missionary herald*: Μια αθησαύριστη πηγή για την ιστορία του Μικρασιατικού ελληνισμού. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 11, 119–123. <https://doi.org/10.12681/deltiokms.51>

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ *MISSIONARY HERALD*
ΜΙΑ ΑΘΗΣΑΥΡΙΣΤΗ ΠΗΓΗ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

1. *Η Ιστορία της Α.Β.С.С.М.*

Ἡ American Board of Commissioners for Foreign Missions (A.B.C.F.M.: Ἀμερικανική Ἐπιτροπή Ἐντολοδόχων γιά Ἐξωτερικές Ἱεραποστολές) ἰδρύθηκε στά 1810 στό Bradford τῆς Μασσαχουσέτης (Νέα Ἀγγλία) ἀπό μιὰ μικρὴ ὀμάδα φανατικῶν σπουδαστῶν τῆς νεοσύστατης τότε Θεολογικῆς Σχολῆς Andover (Andover Seminary). Οἱ περισσότεροι ἀπό τοὺς ἰδρυτές τῆς ἀνήκαν στὴν Προτεσταντικὴ Καλβινιστικὴ Ἐκκλησία τῶν Congregationalists, ἐνῶ δυὸ χρόνια ἀργότερα (1812) ἡ A.B.C.F.M. —μέ ἔδρα πλέον τῆ Βοστώνη— ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὴν Πολιτεία τῆς Μασσαχουσέτης ὡς θρησκευτικὴ «ἐταιρεία», ἐκπρόσωπος τῆς «ἔνωσης» τῶν τριῶν Καλβινιστικῶν Ἐκκλησιῶν Congregationalists, Presbyterians (Πρεσβυτεριανὴ) καὶ Reformed (Μεταρρυθμισμένοι). Τὸ ἐκκλησιαστικὸ αὐτὸ ὄργανο ἐνισχυόταν οἰκονομικὰ κυρίως ἀπὸ τὶς εἰσφορὰς τῶν πιστῶν ὁπαδῶν τῶν τριῶν αὐτῶν Ἐκκλησιῶν. Τὸ 1870, μετὰ τὴν ἀποχώρηση τῶν Πρεσβυτεριανῶν καὶ ὀρισμένων ἀπὸ τὶς Μεταρρυθμισμένες Ἐκκλησίες, ἡ A.B.C.F.M. περνάει καὶ πάλι ἀποκλειστικὰ στὰ χέρια τῶν Congregationalists.

Οἱ δραστηριότητες τῆς American Board κράτησαν ἀπὸ τὸ 1812 ἕως τὸ 1931. Τῆ χρονιά ἐκεῖνη ἐνοματώθηκε σὲ μιὰ ἄλλη «ἔνωση» Προτεσταντικῶν Ἐκκλησιῶν τὴν United Church Board For World Ministries (U.C.B.W.M.). Τὸ νέο αὐτὸ σχῆμα συνεχίζει τὴ δραστηριότητά του ὡς τὶς μέρες μας στὴ Μέση Ἀνατολή.

Ἡ American Board ἦταν ἡ πρώτη ἀμερικανικὴ ἱεραποστολικὴ «ἐταιρεία» ποὺ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἀμερικανικὴ ἥπειρο —σ' αὐτὴν ὀφείλεται, ἤδη ἀπὸ τὸ 1817, ὁ ἐκχριστιανισμὸς Ἰνδιάνικων φυλῶν (Cherokees, Choctaws κ.ἄ.) στὴν Βόρεια Ἀμερική— ἐπεξέτεινε τὶς δραστηριότητές τῆς καὶ σὲ ἄλλες ἠπείρους: Εὐρώπη, Ἀσία, Ἀφρική, νησιά Εἰρηνικοῦ (Πολυνησία, Χαβάη, Μικρονησία). Στὰ 1812 ἰδρύεται ὁ πρῶτος ἱεραποστολικὸς σταθμὸς τῆς στίς Ἰνδίες (Marathas of Western India). Ἀπὸ τὸ 1819 ἕως τὸ 1834 οἱ ἱεραπόστολοι τῆς American Board ἐξερεύνησαν τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολή, ὅπου καὶ ἱδρυ-

σαν τις ἐξῆς ἱεραποστολές: 1) Palestine Mission (1819, ἱεραπόστολοι οἱ Levi Parsons καὶ Pliny Fisk). 2) Syrian Mission (1823, ἱεραπόστολοι οἱ W. Goodell καὶ Isaac Bird). 3) Armenian Mission (1830, ἱεραπόστολοι οἱ Eli Smith καὶ H.G.O. Dwight). 4) Mission to Greece (1831, ὁ ἱεραπόστολος Ἰωνᾶς Κίγγκ, Jonas King). 5) Nestorian Mission (ΝΑ Περσία 1834, ὁ ἱεραπόστολος J. Perkins). Στὰ Βαλκάνια οἱ προσπάθειες προσηλυτισμοῦ στοὺς Βουλγάρους χρονολογοῦνται ἀπὸ τὸ 1858 καὶ ἀπὸ τὸ 1889 στοὺς Ἀλβανούς.

Τὸ προσηλυτιστικὸ ἔργο τῆς American Board δὲ σημείωσε οὐσιαστικὴ ἐπιτυχία σὲ ἀντίθεση μὲ τὸ μορφωτικὸ (σχολεῖα, ἐκδόσεις) καὶ τὸ φιλανθρωπικὸ τῆς ἔργο. Μὲ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνα οἱ 400 ἱεραπόστολοι — ἀπὸ αὐτοὺς οἱ 250 ἦταν γυναῖκες— εἶχαν προσηλυτίσει μόνον 17.000 ὀπαδοὺς στὸ σύνολο τῶν ἱεραποστολῶν τους.

Πρωταρχικὸς στόχος τῆς American Board ἦταν ἡ διδασκαλία τοῦ «Καθαροῦ» Εὐαγγελίου (Pure Gospel) στοὺς Ἑθνικοὺς (heathen) ἀνὰ τὸν κόσμο: εἰδωλόλατρες, Ἑβραῖους, Μουσουλμάνους. Ὅμως οἱ πρῶτοι ἱεραπόστολοι (Pl. Fisk καὶ L. Parsons) ποὺ ἔφτασαν στὴν Παλαιστίνη τὸ 1819 γιὰ νὰ προσηλυτίσουν τοὺς Ἑβραῖους γρήγορα ἀντελήφθηκαν ὅτι αὐτὸ ἦταν ἀνέφικτο. Ἐξίσου ἀνέφικτος στάθηκε καὶ ὁ προσηλυτισμὸς τῶν Μουσουλμάνων, τῶν ὁποίων ἡ θρησκεία ὄριζε ὡς ποινὴ ἀποστασίας τὸν θάνατο. Ἔτσι στὰ 1830 οἱ ἱεραπόστολοι ἀποφάσισαν νὰ στραφοῦν καὶ στὶς ἀρχαῖες Ἀνατολικὲς Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες, δηλαδὴ στὶς Ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες τῶν Ἑλλήνων, τῶν Ἀρμενίων, στοὺς Ἀραβο-ορθόδοξους Σύρους-Ἰακωβίτες καὶ Νεστοριανοὺς τῆς Μεσοποταμίας. Οἱ θεωρητικοὶ τῆς American Board εὐελπιστοῦσαν ὅτι ἡ ἀνανέωση τῶν «ἀποστεωμένων» (nominal christians) —κατὰ τὴν ἔκφρασή τους— χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς θὰ ἐπηρέαζε στὴ συνέχεια σαφῶς Μουσουλμάνους καὶ Ἑβραῖους.

Οἱ προσηλυτιστικὲς δραστηριότητες τῆς American Board συμπληρώνονται καὶ ἀπὸ ἓνα πλούσιο ἐκδοτικὸ ἔργο. Οἱ ἐκδόσεις στὰ ἀγγλικά καὶ σὲ ἄλλες 40 γλώσσες ἢ διαλέκτους ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ἐφημερίδες, περιοδικὰ γιὰ ἐνήλικες καὶ παιδιὰ, σχολικὰ ἐγχειρίδια, θεολογικὰ βιβλία, Κατηχήσεις, ἀπομνημονεύματα καὶ κηρύγματα τῶν ἱεραποστόλων, χάριτες καὶ ἄλλα. Τυπώνονταν σὲ διάφορα τυπογραφεῖα τῆς Βοστώνης (π.χ. Pilgrim Press κ.ἄ.) ἢ σὲ τυπογραφεῖα τῶν ἐγχώρων ἱεραποστολικῶν σταθμῶν. Οἱ μεταφράσεις τῆς Βίβλου στὶς γλώσσες τῶν προσηλυτισθέντων γίνονταν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς ἱεραποστόλους τῆς American Board, ἀλλὰ οἱ δαπάνες τῆς ἐκδόσῆς τους ἐπιβάρυναν πάντα τὶς ἀμερικάνικες καὶ ἀγγλικὲς Βιβλικὲς Ἐκδοτικὲς Ἐταιρεῖες: American Bible Society, American Tract Society ἢ τὴν British and Foreign Bible Society.

Γιὰ τὴν Ἑγγὺς Ἀνατολὴ ἡ American Board διέθετε τυπογραφεῖο ποὺ ἔδρευε ἀρχικὰ στὴ Μάλτα ἀπὸ τὸ 1822 (Mediterranean Mission). Τὸ ἀρμενικὸ, ἑλληνικὸ καὶ τουρκικὸ τμήμα τοῦ τυπογραφείου μεταφέρθηκαν στὴ Σμύρνη στὰ 1833 καὶ ὕστερα ἀπὸ ἄλλα 20 χρόνια στὴν Κωνσταντινούπολη. Τὸ ἀραβικὸ τμήμα λειτούργησε μετὰ τὸ 1834 στὴ Βηρυτὸ.

2. Τὸ περιοδικὸ *Missionary Herald* (1821-1932)

Ὁ πλήρης τίτλος τοῦ περιοδικοῦ εἶναι *Missionary Herald for the Year [...] Containing the Proceedings of the American Board of Commissioners for Foreign Missions*. Στὰ χρόνια 1828-1922 ὁ τίτλος ἐμφανίζεται μὲ τὴν προσθήκη *with the View of Other Benevolent Operations* ἐνῶ ἀπὸ τὸ 1933 (μετὰ τὴ συγχώνευση τῆς American Board στὴν «ένωση» U.C.B.W.M.) τροποποιεῖται σὲ *The Missionary Herald at Home and Abroad*. Ἡ προϊστορία ὁμῶς τοῦ περιοδικοῦ περιλαμβάνει καὶ τὰ δυὸ ἐκκλησιαστικὰ ἰδιωτικὰ περιοδικὰ *Missionary Magazine* (1803) καὶ *Panoplist* (1805), συγχωνευμένα ἀρχικὰ (1817) κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο *Panoplist-Missionary Herald* καὶ στὴ συνέχεια (1821), ὅταν πλέον τὸ περιοδικὸ γίνεται ἀποκλειστικὰ ὄργανο τῆς American Board, κάτω ἀπὸ τὸν τελικὸ τίτλο *Missionary Herald* (συνεχίζοντας ὡστόσο τὴν ἀριθμηση ἀπὸ τὶς προηγούμενες ἐκδόσεις). Τὸ περιοδικὸ τυπώνεται πάντα στὴν Βοστώνη, διαδοχικὰ σὲ τέσσερα τυπογραφεῖα, μὲ δαπάνες τῆς American Board.

Τὸ περιοδικὸ ἦταν μηνιαῖο. Κάθε τεῦχος ἀριθμοῦσε 32 σελίδες (δύο δεκαεξασέλιδα). Ἡ τιμὴ τοῦ τεύχους ἦταν 12 σέντς στὰ 1827 καὶ φτάνει μόλις τὰ 75 σέντς μετὰ ἀπὸ ἕναν αἰῶνα. Ἀπὸ τοὺς διαδοχικοὺς ἐκδότες τοῦ περιοδικοῦ τὸν 19ο αἰῶνα ἀξίζει νὰ μνημονευτοῦν οἱ δυὸ ἐξέχοντες πάστορες Rev. I. Worcester καὶ Rev. E. E. Strong.

Τὸ περιεχόμενο τοῦ περιοδικοῦ, ὅπως δηλώνεται καὶ ἀπὸ τὸν τίτλο, περιέχει τὴν ἱεραποστολικὴ δραστηριότητα τῆς American Board στὸ ἐσωτερικὸ (Η.Π.Α.) καὶ ἀνὰ τὸν κόσμο. Ἡ ἐνημέρωση τοῦ ἀναγνώστη γιὰ τὸ ἱεραποστολικὸ τῆς ἔργο βρίσκεται συνήθως κάτω ἀπὸ τὸ γενικὸ τίτλο: Missions of the American Board. Κάτω ἀπὸ τοὺς γενικοὺς τίτλους Domestic Intelligence καὶ Foreign Intelligence τὸ περιοδικὸ παρουσιάζει μιὰ γενικὴ εἰκόνα τῶν δραστηριοτήτων καὶ ἄλλων ἀμερικανικῶν καὶ ἀγγλικῶν Καλβινιστικῶν Ἐκκλησιῶν (π.χ. American Baptist, Church Missionary Society). Τὸ ὕλικό παρουσιάζει: 1) Ἀποσπάσματα ἀπὸ ἐπιστολές, ἡμερολόγια καὶ ἀναφορὰς τῶν ἱεραποστόλων, καθὼς καὶ τὶς ἐτήσιες ἀναφορὰς τῶν ἱεραποστολικῶν σταθμῶν καὶ τῶν τυπογραφείων τους (Annual Reports). Καταχωρεῖται μὲ τοὺς ὑπότιτλους: Letters from Overseas, News from the Missions, Field Notes ἀλλὰ καὶ European Turkey Mission, Eastern Turkey Mission, Mission to Greece κ.λπ. Τὰ ἀποσπάσματα αὐτὰ περιέχουν πληροφορίες τόσο γιὰ τὸ προσηλυτιστικὸ, ὅσο καὶ γιὰ τὸ μορφωτικὸ (σχολεῖα, ἐκδόσεις) καὶ τὸ φιλανθρωπικὸ ἔργο τῶν ἱεραποστόλων. 2) Κοινωνικὲς εἰδήσεις τῶν ἱεραποστόλων ἢ τῶν ἐγχώριων συνεργατῶν τους (γάμοι, κηδεῖες, νεκρολογίες). 3) Ἀπόψεις ἱεραποστόλων ἢ παστῶρων ἀπὸ Ἐκκλησίες ἢ ἀπόψεις ἀμερικανῶν καὶ ἀγγλῶν λαϊκῶν γιὰ τὸ ἔργο τῆς American Board. Τὰ κείμενα αὐτὰ εἶναι ἀναδημοσιεύσεις ἀπὸ περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδες (*American Quarterly Observer*,

Sunday Times, Orient κ.ά.). 4) Ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ ἐτήσια πρακτικά τῆς Ἐπιτροπῆς Πρόνοιας τῆς Ἱεραποστολῆς (Prudential Committee). 5) Ἔθρη ἀμερικανῶν παστῶρων καὶ ἱεραποστόλων γιὰ θέματα γενικοῦ χριστιανικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ 19ου αἰῶνα πυκνάνουν καὶ τὰ ἔθρη μὲ κοινωνικά καὶ ἐθνογραφικά θέματα γιὰ τὶς περιοχὲς καὶ τοὺς λαοὺς μὲ τοὺς ὁποίους οἱ ἱεραπόστολοι ἔρχονται σὲ ἐπαφή (μερικά εἶναι ἀποσπάσματα ἀπὸ δημοσιευμένες αὐτοβιογραφίες ἱεραποστόλων). Τέλος ἐμφανίζονται ἄρθρα μὲ εἰδικότερα θέματα (τὸ Anatolia College, τὸ τυπογραφεῖο τῆς Κωνσταντινούπολης, ὁ λιμὸς στὴν Κίνα τοῦ 1911 κ.ά.). Τὰ περισσότερα ἦταν συνήθως ἐνυπόγραφα κείμενα ἢ καταχωροῦνταν κάτω ἀπὸ τὴ στήλη Editorial Notes. 6) Ἀναλυτικοὶ πίνακες τῶν ἱεραποστολικῶν σταθμῶν καὶ ὑποσταθμῶν, μὲ τὶς χιλιομετρικὲς ἀποστάσεις, τὰ ὀνόματα τῶν ἱεραποστόλων, τὸν ἀριθμὸ ἀπὸ τοὺς ἐγχώριους συνεργάτες τους, τὸν ἀριθμὸ καὶ τὶς βαθμίδες τῶν σχολείων, τὸν ἀριθμὸ τῶν μαθητῶν, τὸν ἀριθμὸ τῶν προτεσταντικῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν ἐγγεγραμμένων μελῶν τους. 7) Γεωγραφικοὶ καὶ γεωφυσικοὶ χάρτες, λιθογραφίες ἀπὸ τοποθεσίες καί, μετὰ τὸ 1870, πολλὲς φωτογραφίες τῶν ἱεραποστόλων, τοῦ χώρου καὶ τῶν δραστηριοτήτων τους. 8) Ἀναλυτικοὶ κατάλογοι τῶν δωρητῶν τῆς American Board, οἱ ὅποιοι καταχωροῦνταν ἀνελλιπῶς σὲ κάθε τεῦχος. Ἀξίζει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ἀνάμεσα στοὺς δωρητὲς ἐμφανίζεται καὶ ἡ ἀγγλικὴ ὀργάνωση Turkish Missions Aid Society (Bible Lands Mission Aid Society) ποὺ ἐπιχορηγοῦσε συχνά τὸ ἔργο τῆς American Board στὴν Ἑγγύς Ἀνατολή.

Σὲ ἰδιαίτερες σελίδες κάθε τεύχους στὴν πενταετία 1869-1873 τὸ *Missionary Herald* φιλοξένησε καὶ τὸ ἔργο τῶν γυναικῶν ἱεραποστόλων τῆς ὁμάδας Woman's Board of Missions, ποὺ εἶχαν συνεχῆ συνεργασία μὲ τὴν American Board. Μετὰ τὸ 1873 ἡ Woman's Board of Missions ἔθεσε σὲ κυκλοφορία δικό της μηνιαῖο περιοδικό, τὸ *Life and Light for Heathen Women*.

Οἱ πληροφορίες γιὰ τὴν Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία στὰ χρόνια 1820-1922 καλύπτουν τὸ 25-30% περίπου τῆς ὕλης κάθε τεύχους καὶ βρίσκονται κάτω ἀπὸ τοὺς τίτλους: Western Asia, Mission to the Armenians (Northern Armenians, Southern Armenians, Κιλικία), καὶ μετὰ τὸ 1860 κάτω ἀπὸ τοὺς τίτλους: European Turkey (Βούλγαροι, Ἀλβανοί), Central Turkey (Κιλικία), Eastern Turkey (Ἀρμένιοι, Ἀσσύριοι). Τέλος μετὰ τὸν πρῶτο παγκόσμιον πόλεμο οἱ τίτλοι γίνονται: Near East Mission, Foreign Department-Turkey.

Οἱ πληροφορίες γιὰ τὴν Ἑλλάδα περιορίζονται στὰ χρόνια 1831-1869 καὶ βρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸν τίτλο Mission to Greece.

Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῶν ἀρχείων τῆς A.B.C.F.M. βρίσκεται σήμερα στὴν Houghton Library (Βοστώνη). Ἔχει μελετηθεῖ ἀπὸ Ἀμερικανούς καὶ Ἀμερικανο-αρμένιους γιὰ τὴν ἐθνικὴ τους ἱστορία. Πρόσφατα ἀσχολήθηκαν καὶ οἱ Τούρκοι (βλ. παρουσιάσεις τουρκικῆς βιβλιογραφίας ἀπὸ τὸν Στ. Ἀνεστίδη καὶ τὴν Πηνελόπη Στάθη). Παράλληλα ὁμως μὲ τὸ ὕλικό τοῦ ἀρχείου

ἀξίζει και ἡ μελέτη τοῦ περιοδικοῦ *Missionary Herald* ποῦ τελικὰ ἀποδεικνύεται ἓνα πραγματικὸ «ὄρυχεῖο» κοινωνικῶν, πολιτιστικῶν καὶ ἄλλων εἰδήσεων τοῦ ἑλληνικοῦ, κυρίως ὁμως τοῦ μικρασιατικοῦ χώρου γιὰ 100 ὀλόκληρα χρόνια (1821-1922). Τὸ περιοδικὸ αὐτὸ εἶναι ἐλάχιστα γνωστὸ στὴν ἑλληνικὴ βιβλιογραφία (πρὸβλ. Φ. Ἡλιοῦ, *Ἡ ἑλληνικὴ βιβλιογραφία 1800-1863. Προσθῆκες-Συμπληρώσεις, Τετράδια Ἐργασίας*, τευχ. 4, Ἀθήνα 1983, σσ. ι-ιη'). Τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ μελέτη τοῦ περιοδικοῦ προέρχεται καὶ ἀπὸ τὸν τρόπο δράσης τῶν ἱεραποστόλων. Ἡ ἴδρυση ἱεραποστολικῶν σταθμῶν ἢ ὑποσταθμῶν προϋποθέτει ἐμπεριστατωμένη ἔρευνα τῶν ἱεραποστόλων καὶ ἀνίχνευση τοῦ χώρου μὲ τὴ συνεργασία πάντα ντόπιων ὀδηγῶν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ συγκεντρωθοῦν οἱ σχετικὲς γεωφυσικὲς, κλιματολογικὲς, δημογραφικὲς, οἰκονομικὲς, πολιτιστικὲς καὶ ἄλλες πληροφορίες. Συχνὰ ἡ ἐγκυρότητα τῶν πληροφοριῶν ἐπαληθεύεται καὶ ἀπὸ πληροφορίες ταξιδιωτικῶν ὀδηγῶν ἢ ἀπὸ περιηγητικὰ κείμενα. Λειτουργώντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο σὰν «κατάσκοποι» κυριολεκτικὰ ἀποτυπώνουν (ἀπὸ τὸ 1821 ὠς τὸ 1850) τίς μεγάλες πόλεις τῶν παραλίων Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη (κέντρο τῆς Ἱεραποστολῆς στὴν Τουρκία), Τραπεζοῦντα καὶ τὴν παρακείμενη ἐνδοχώρα τους. Ἔρχονται στὴ Θεσσαλονίκη γιὰ νὰ προσηλυτίσουν τοὺς Ἑβραίους. Περιπλανῶνται σ' ὀλόκληρη τὴν περιοχὴ τῆς Βιθυνίας. Μετὰ τὸ 1850 ἀφοῦ ἔχει ἀναγνωριστεῖ τὸ προτεσταντικὸ «μιλλέτι» (*American Protestants* ἢ *American Christians*) μὲ τὴ μεσολάβηση τοῦ ἄγγλου πρεσβευτῆ στὴν Πύλη Lord Stradford Canning de Redcliffe διεισδύουν στὴ μικρασιατικὴ ἐνδοχώρα. Ἀρχικὰ, ὅπως καὶ οἱ ἀντίπαλοι καὶ συνοδοιπόροι τοὺς Ἰησοῦτες, ἰδρύνουν σταθμοὺς μόνο στὰ ἐμπορικὰ-ἀγροτικὰ κέντρα τῆς ἐνδοχώρας (Ἀϊντάμπ στὴν Κιλικία, Τοκάτη, Σεβάστεια, Καισάρεια, Χαρπέρτη στὴν Ἀρμενία). Ἀπὸ ἐκεῖ ἀργότερα προχωροῦν βαθύτερα ἕως τοὺς ἀραβόφωνους τῆς Βόρειας Μεσοποταμίας (Μαρντίν). Καταγράφουν λοιπὸν πολλὰ στοιχεῖα καὶ γιὰ τὸν ἑλληνισμὸ τῶν ἐμπορικῶν κέντρων τῆς Ἀνατολίας, ἀλλὰ καὶ γιὰ νησίδες τοῦ ἑλληνισμοῦ ἀπομονωμένες στὰ ὑψίπεδα τῆς Ἀρμενίας (οἰκισμοὶ μεταλλωρύχων κοντὰ στὴ Χαρπέρτη καὶ τὸ Ντιαρμακίρ) ἢ στὸν Ἀντίταυρο τῆς Κιλικίας.